
21725

રાસ નિકુંજ

(સચિત્ર)

પ્રવેશક લેખક :

શ્રી. રમણલાલ વસન્તલાલ દેસાઇ, એમ. એ.

લેખક :

મૂળજીભાઈ પીતામ્બરદાસ શાહ

ચિત્રકાર :

કલાબ્ધિ

મળવાનું સ્થળ :

એન. એમ. ઠક્કરની કું.,

બુકસેલર્સ

૧૪૦. પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ. મુંબઇ ૨.

પ્રકાશક :
મૂળજીભાઇ પીતામ્બરદાસ શાહ,
રાવપુરા રોડ :
વડોદરા.

: પ્રથમાવૃત્તિ : ૧૯૩૪ : પ્રત : પંદરસો.

મૂલ્ય : આઠ આના.

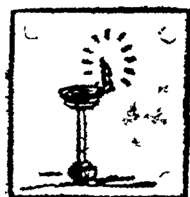

મુદ્રક :
જાદવજી પીતાંબર ઠક્કર,
આનંદ પ્રિન્ટીંગ વર્કસ,
દેવકરણ મેન્સન,
પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ ૨.

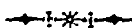
કવિતા (૨૧૦)

અનુક્રમણિકા

કવિતા (૨૧૦)

નિવેદન

૧૯૩૦ ના માર્ચમાં મહાત્માજીએ આદરેલા મહાભિનિષ્ક્રમણની પુણ્ય પળથી લોકોમાં અજબ ચેતન આવ્યું છે. હિન્દના ઇતિહાસમાં ન ભૂલાય એવું યાદગાર યુધ્ધ હિન્દવાસીઓએ એ અડગ યોગીની સરદારી નીચે આદર્યું હતું. રાષ્ટ્રોત્કર્ષના આવા ધન્ય પ્રસંગે લખાયલાં મ્હારાં ગીતો "રણરસિયાંના રાસ" રૂપે ગુજરાતને અર્પ્યાં હતાં. ગુણિયલ ગુજરાતનાં રાસરસિયાંને એ ગીતો ગમ્યાં, સામયિકોએ એનો સત્કાર કર્યો, મિત્રોએ પ્રશંસાના પત્રો લખ્યા અને એમાંનાં ગીતો નવરાત્ર પ્રસંગે તથા અન્ય જાહેર સંગીતના જલસાઓમાં હોંસથી ગવાયાં અને ઝીલાયાં અને કોઇ કોઇ પ્રસંગે એ સાંભળવાની રસલ્હાણ મ્હને એ મળેલી. જ્યારે જ્યારે મ્હેં એ ગવાતાં સાંભળ્યાં છે ત્યારે ત્યારે અંતરમાં આનન્દની છોળો ઊભરાઇ છે. કોને પોતાનાં લખેલાં ગીતો ઉલ્લાસભેર ગવાતાં સાંભળવા ન ગમે? આ પ્રસંગે અજબ પ્રોત્સાહન આપનાર એ સઘળાંનો આભાર માનવાની તક લઉં છું.

આવા સુન્દર આદરથી આજે નવો ગીતસંગ્રહ બહાર પાડવા પ્રેરાયો છું. આમાનાં ઘણાં ખરાં ગીતો 'ગુણસુન્દરી', 'સ્ત્રીબોધ' આદિ સામયિકોમાં અવાર નવાર પ્રગટ થઇ ગયેલાં છે. મ્હારાં ગીતો તરફ બતાવેલી ચાહના બદલ આ સ્થળે એ તન્ત્રી મહાશયોનો પણ આભાર માનું છું.

ગીતોની ભાષા સરળ તથા ઢાળ જાણીતા છે અને નવા જમાનાને અનુકૂળ થાય તેવા છે એટલે ગાનારાંઓને એ જરૂર ગમશે એવી આશા રાખું છું.

'રાસનિકુંજ'ની પ્રથમ આવૃત્તિની વ્યવસ્થા કરવાનું ભાઇશ્રી નન્દલાલ ઠક્કરે મિત્રભાવે સ્વીકારી લીધું છે તેમજ પુસ્તકને સુન્દર બનાવવા બનતો પ્રયત્ન થયો છે તે માટે એ મિત્રનો આભારી છું.

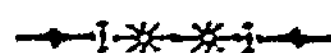
અને પુસ્તકનો પ્રવેશક લેખ લખી આપનાર આપણા જાણીતા નવલકથાકાર શ્રીયુત રમણલાલ વસન્તલાલ દેસાઇ એમ. એ. એમણે મ્હારી માગણીનો સહર્ષ સ્વીકાર કરી પ્રસ્તુત પુસ્તકનો પ્રવેશક લેખ લખી આપ્યો છે તે બદલ એમનો આભાર માનું છું.

અંતમાં મ્હારા ગીતસંગ્રહને ગુજરાત વધાવી લેશે એવી આશા રાખી વિરમું છું.

મ્હોટા બાજવાડા :
વડોદરા :
તા : ૨૫ : ૭ : ૩૪

મૂળજીભાઇ પીતામ્બરદાસ શાહ

પ્રવેશક

શ્રી. મૂળજીભાઇ શાહનો પરિચય ગુર્જર રાસરસિકોને આપવાની જરૂર હોય એમ લાગતું નથી. એ યુવાન ઉત્સાહી કવિ 'રણરસિયાંના રાસ' તેમજ ગુજરાતી માસિકોમાં વખતો વખત પ્રસિધ્ધ થતી તેમની કૃતિઓથી જાણીતા થયા છે. તેમના સંબંધી એક અંગત વાત માત્ર નોંધવા જેવી એ છે કે તેઓ એક વ્યાપારી છે છતાં કવિ છે. વર્તમાન કવિતા એક ઉછરતા વ્યાપારીનાં હૃદયમાં ઊગી નીકળે એ મ્હને તો બહુ શુભ ચિન્હ લાગે છે.

'રાસ' એ ગુર્જર કવિતાનો એક વિશિષ્ટ વિભાગ છે. છંદ કરતાં ઓછાં બંધનવાળી પરંતુ ગેય, તાલબધ્ધ, ભાવને અદ્‌ભૂત સરળતાથી વ્યક્ત કરતી, કલ્પનાને સુન્દર અટપટા ઝોક આપતી, ગુર્જર જીવનનાં આનન્દ, ઉલ્લાસ, આશા, રમત અને મર્મને પ્રતિબિમ્બિત કરતી એ રાસની રચના ગુર્જર નવજીવનને પણ અનુકૂળ થઇ ગઇ છે, અને તેના ઉપર નવા નવા પ્રયોગો થતા જાય છે છતાં તે સર્વદા પ્રિય અને ચિરંજીવી કાવ્યપ્રકાર છે એમ આપણને લાગ્યા કરે છે.

કવિ ન્હાનાલાલે 'રાસ' ને ગુર્જરસાહિત્યમાં ઉન્નત સ્થાન અપાવ્યું; એટલુંજ નહિ; ગુર્જર રાસને જગતસાહિત્યમાં ઉન્નત સ્થાન અપાવ્યું. એ પછી રાસનો સતત પ્રવાહ ગુર્જરસાહિત્યમાં વહેતો જ રહ્યો છે. કવિ ન્હાનાલાલનું સ્થાન અનેક રીતે અજોડ છે; રાસમાં પણ તેમની સરખામણી શોધવી અશક્ય છે. છતાં એટલું તો ખરૂં જ કે ગુર્જર કાવ્યસરણીને 'રાસ' અનુકૂળ પડી ગયા છે અને ન્હાનાલાલના રાસ ઉપરાંત કેટલીક બહુ સુન્દર રાસકૃતિઓ આપણને

મળી આવી છે. રાસનો શોક વધતો જાય છે; તેમાં વિષય અને વીગતનાં વૈવિધ્ય વધતાં જાય છે, એટલું જ નહિ, તેમાં રાગદારી દાખલ કરવાના પણ સફળ નિષ્ફળ પ્રયોગો હવે થયે જાય છે. આખા રાસસાહિત્યને કસોટીએ ચઢાવવાનો પ્રસંગ હવે ઉપસ્થિત થયો છે. રાસસાહિત્યની શક્યતાઓ અને મર્યાદાઓની ચર્ચા હવે જરૂરની છે.

હું આ સ્થળે તે કાર્ય કરવા માગતો નથી; તે માટે મ્હારી યોગ્યતા હું જોતો નથી. અહીં તો ભાઇ મૂળજીભાઇના રાસ વિષે મ્હારે બે બોલ કહેવા છે.

એકાવન રાસનો આ મૂળજીભાઇનો સંગ્રહ રાસસાહિત્યની ખૂબીઓ અને ખામીઓના આયના સરખો મ્હને લાગ્યો છે. એમાં ગૃહભાવ–કુટુંબભાવ અને લાગણીઓની સરસ રમત છે. 'હૈયે વસે' 'મ્હારે રે ગામડે,' 'વીરનું આગમન,' 'આંખો ઠરે' 'ગૃહ—દીપિકા' સરખી 'ન્હાની બાલિકા,' એવાં એવાં ગીતો કૌટુમ્બિક ભાવનાની ઉજળી બાજુનાં દર્શન કરાવતા રાસ કહી શકાય.

વર્તમાન રાષ્ટ્રિયતાનો પડઘો એટલો વ્યાપક છે કે ભાઇ શાહ જેવાનાં હૃદય એ પડઘે હાલી જ ઊઠે. એના પરિણામ રૂપ કેટલાંક કાવ્યો આ સંગ્રહમાં છે—જો કે 'રણરસિયાંના રાસ'નું તેમનું પહેલું પુસ્તક એ ભાવોને એકત્રિત કરી શક્યું છે—અને 'યુગદેવ' તથા 'શૂરાં બનો' એ આવા પ્રકારના ઉત્તમ નમૂના છે. યુગદેવની શરૂઆત ભૂલવા સરખી નથીઃ

> હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ:
> કંઇ ઊઘાડી ત્હેં અમ આંખડીઓ.

'મુક્તિને માર્ગે' માંની પંક્તિઓ પણ સુન્દર છે. દૃષ્ટાંત તરીકે

> 'ઘડો ઉરમાં શા ઘાટ? પોઢયા કેમ ઢાળી પાટ?
> મૈયાની મુક્તિ માટ સંચરો, હો રાજ!

- અનંત પટવા

ભાવના અને વર્ણનના સમન્વયમાં પણ કવિ સરસ કલા ખીલવી શકે છે જેનો ખ્યાલ કાવ્યસંગ્રહમાંનાં એક ઉત્તમ કાવ્ય 'ઉષા' માંથી આપણને મળી આવશે:

રૂપેરી ઓઢણી સોહાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

....

ધીમાં પગલે ચાલે, કે કુમકુમ નાંખે વ્હાલે;
એનાં હાસ્ય જો વેરાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

એવું જ એક બીજું 'વસન્તદેવ'નું કાવ્ય અને તેમાં રહેલી કલ્પના પણ આપણે જોઇ લઇએ:

દૂર દૂર દેશથી હો આજ:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

...   .

પગલાં પડન્ત એનાં રૂપેરી રંગનાં;
નયનેથી નીતરે પ્રકાશ:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

તેમજ 'ચાંદની—ઝીલન' પણ ભૂલવા સરખું નથી:

ઝીલું ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની;

...   .

ઓઢું ઓઢું હું તેજ કેરી ઓઢણી.

'સન્ધ્યા' પણ એક સરસ રાસ છે.

સૌંદર્યમસ્તી–રસમસ્તીના ઉદ્દગારો રાસરચનામાં બહુ સારી રીતે ઝીલાય છે. એનાં સુભગ ઉદાહરણ :

'મોરલા રે! આવ મ્હારે મન્દિરિયે!'

તથા

'મેંદી મૂકી, મ્હેં બ્હેન! મેંદી મૂકી;
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

તેમજ

'છેડે છે કોણ? બ્હેની! છેડે છે કોણ?
મીઠી મીઠી મોરલી છેડે છે કોણ?

જેવા રાસમાંથી મળી આવે છે.

બાલભાવને વ્યક્ત કરતી પંક્તિઓ, બાલકાવ્યોની બહુ નજીક આવે એવા રાસ લખવાની શક્તિ પણ ભાઇ શાહે આ સંગ્રહમાં બતાવી છે. જે 'હૈયે વસે' તથા 'મ્હારે રે ગામડે' તેમજ 'રીસામણાં' જેવા રાસ જોવાથી સહેજ જણાઇ આવશે.

હૃદયના કરૂણ ભાવને, દુઃખને, બેચેની તથા અશાન્તિને રાસમાં વ્યક્ત કરતાં કાવ્યો પણ 'વિજોગણ' 'દુઃખી પેલી મેના, સખિ!' તથા સહુનું ધ્યાન જરૂર ખેંચવા યોગ્ય 'શાન્તિ કયાંથી વળે?' જેવા સારા નમૂનાઓમાં ભાઇ શાહે આપ્યાં છે.

ઉપરાંત આપણા સંસ્કારો અને ભાવનાઓને સતત જાગ્રત રાખ્યા કરતાં સરળ સ્વચ્છ છતાં હૃદયદ્રાવક જૂનાં આખ્યાનો અને આખ્યાયિકાઓ–જેમને નવીન કવિતાએ ઘટતો આવકાર હજી આપ્યો નથી તે—નો ઉપયોગ કરવાની પ્રણાલિકા શરૂ કરનારા જૂજ પ્રયોગશીલ કવિઓમાં ભાઇ શાહને મૂકવા હું લલચાઉં છું. ધ્રુવાખ્યાન, સીતાજીની કાંચળી, તુળશીમાની કથા જેવાં ત્રીસ પાંત્રીસ વર્ષ ઉપર સંસ્કારી

- અનત પટવા

કુટુંબોમાં સતત ગવાતાં કાવ્યોએ ગુર્જર જીવનની લાગણીઓને શુધ્ધ અને તીવ્ર બનાવી છે એ વાત ભૂલાય એવી નથી. સુધરેલી કવિતાએ હજી એ આખ્યાનો જેટલો જનતાના હૃદય ઉપર કાબુ મેળવ્યો નથી. એ લક્ષણ ખીલવવા સરખી છે એમાં જરા પણ શક નથી. એ સ્થાન વર્તમાન કવિતા જ્યાં સુધી નહિ મેળવે ત્યાં સુધી તે વ્યાપક બનવાની નથી. એનાં શુભ ચિન્હો દેખાય છે, અને ભાઇ શાહે 'સીતાહરણ' ની આખ્યાયિકાને સરળ મનગમતા રાસઢાળમાં ગોઠવી સુયોગ્ય પ્રયોગ કર્યો છે.

રાસનિકુંજની ભાષા સાદી, સરળ અને પ્રવાહી છે. તેમાંની કલ્પના અને ભાવના પણ રૂચીકર છે. રાસયુગનાં લક્ષણોનો ઠીક આવિર્ભાવ તેમાં થયો છે. છતાં એક ચેતવણી ભાઇ શાહને આપું છું—અને તેમની દ્વારા બધા ય રાસ લેખકોને આપું છું.

કવિતા એ બહુ ઊંચી કલા છે. પ્રતિભાસંપન્ન કવિઓને હાથે તેમાં આવશ્યક રસ, કલ્પના અને શબ્દશૃંગારનાં ઘડતર ઘડાય છે. એ કવિતાનાં સળંગ કલેવરથી સહુ કોઇ મોહ પામી જાય છે, અને સમય જતાં બીજા મુગ્ધ રસિકો કલ્પના અને શબ્દશૃંગારને પકડી લઇ કાવ્યનો રસ પણ તે સાથે જ પકડાયો એમ માની નવી નવી રચનાઓ કર્યે જાય જ છે. પરંતુ ઘણી વખત રસ લુપ્ત થઇ જઇ કલ્પના અને શબ્દ રચનાનું ખાલી બીબું જ એમાંથી મળી આવે છે. બધા જ કવિતા પ્રકારમાં એમ થાય છે. રાસમાં એમ બનવું બહુ સહજ છે—એમ બનવા પણ લાગ્યું છે. મ્હારી સહુને ચેતવણી—વિનંતી છે કે રાસ લેખનની મોહકતા અને સરળતામાં તેનો આત્મા—રસ વિસારે ન પડે એ માટે બહુ જ સખત કસોટી પોતાને માટે રાખવી. રાસકાવ્યો સામાન્યતામાં ઘસડાઇ ન જાય એ ઉદ્દેશથી જ આટલું લખ્યું છે.

શ્રી. મૂળજીભાઇ રાસલેખનમાં રહેલો એ ભય સહજ પરખી લેશે. તેઓ હજી ઊગે છે; ઊગતાં જ તેમણે સારી–મ્હોટી આશા બંધાય એવા રાસસંગ્રહો બહાર પાડયા છે; એમની કૃતિઓમાં મ્હેં ઉપર બતાવી તે પ્રમાણે ઘણી શકયતાઓ છે; તેઓ પ્રયોગશીલ પણ છે; અને સ્વભાવે બહુ વિનયી અને નમ્ર છે; તેમના કાવ્યપ્રયત્નો સફળ છે. હજી પણ વધારે ઊંચી પ્રતિનાં કાવ્યો–રાસ–તેમની કલાભાવનામાંથી જન્મશે એવી આશા સહ 'રાસનિકુંજ'ના સંગ્રહને હું સફળતા ઇચ્છું છું.

વડોદરા:
તા: ૨૫: ૭: ૧૯૩૪ } રમણલાલ વસન્તલાલ દેસાઈ

રસ નિકુંજ

નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ....

મ્હારે માંડવડે! ભાવનગર. (સૌરાષ્ટ્ર)

(ઢાળ: હું તો મહિયારણ રે! ગોકુળ ગામની)

આવો સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!
કરું હું સ્નેહથી સન્માનઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

મ્હારે માંડવડે રે, કે સાથિયા પૂર્યા, સાહેલડી!
દેજો દર્શન કેરી લ્હાણુંઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

મ્હારે માંડવડે રે, કે તોરણ બાંધ્યાં, સાહેલડી!
ફોરે છે ફૂલડાં અમૂલઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

નેહે હું ન્હોતરું રે, કે આવજો વ્હેલાં, સાહેલડી!
થાશે હો! ચિત્તડાં પ્રફુલ્લઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

આજે શરદની રે, કે રાતડી સોહે, સાહેલડી!
રમીશું રંગથી સૌ રાસઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

દેવો એ આવશે રે, કે સુણવા સ્નેહે, સાહેલડી!
મોંઘા છે રાસના વિલાસઃ
સાહેલડી રે! મ્હારે માંડવડે!

ન્હોરતાંને ન્હોતરે!

(ઢાળ: ખમ્મા! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ)

નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ,
કરવા તાળી કેરો શોર જોઃ
નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ.

સરખી સાહેલીઓના સાથમાં રે લોલ,
થવાને ગીતમાં ગુલતાન જોઃ
નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ.

અમી–નીધિ વિરાજે આભ–આંગણે રે લોલ,
અમ ઉરે અમી સીંચાય જોઃ
નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ.

મંડપે સજાવ્યાં સ્નેહ–ફૂલડાં રે લોલ,
મલયાનિલ મીઠો વાય જોઃ
નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ.

અંતરમાં ઉલ્લાસને પ્રસારવા રે લોલ,
કરિયે સૌ સ્મિતથી કલ્લોલ જોઃ
નીસરી હું ન્હોરતાંને ન્હોતરે રે લોલ.

દિલ ડોલી રહ્યાં

(ઢાળ : ઊઘડ્યાં પ્રભાત, આજ લાગે રળિયાત)

ચમકે છે ચન્દ્ર, આજ થાયે આનન્દ:
તેજ ઝીલી રહ્યાં, તેજ ઝીલી રહ્યાં.
રમિયે સૌ રાસ, ઉર સીંચી ઉલ્લાસ:
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

ચાંદની સુરમ્ય સખિ! ચૉકમાં છવાયલી,
ફૂલની સુવાસ સખિ! ઉરમાં ભરાયલી;
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

પૂર્ણિમાની રાત મહીં રમિયે અલબેલડી!
હૈયાની વાત કાંઇ કરિયે સાહેલડી!
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

ઉદધિની સંગ સખિ! સરિતા ગૂંથાયલી,
તરુવરને વ્હાલે સખિ! વેલડી વીંટાયલી;
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

આંબલાની ડાળે બ્હેની! બોલે કોયલડી,
સ્નેહીનાં સુદર્શને જો! ગાજે રાતડલી;
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

કાળજામાં મ્હારા એક છૂપી વાતડલી,
કોણ જાણે કેમ મ્હારી નાચે આંખડલી;
દિલ ડોલી રહ્યાં, દિલ ડોલી રહ્યાં.

ચાંદની ઝીલન

ઝીલું ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની,
હો બ્હેન! ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની.
ઓઢું ઓઢું હું તેજ કેરી ઓઢણી;
હો બ્હેન! ઓઢું હું તેજ કેરી ઓઢણી.

ઊગ્યો છે ઇન્દુરાજ આભની અટારિયે,
પૂર્ણિમા પધારી આજ અવનિને આંગણે;
પૂજનના થાળ જો સજાય:
હો બ્હેન! ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની.

કોડભરી કામિનીઓ આવતી ઉતાવળી,
રમવાને રાસ રંગે માંડતી ઉલ્લાસથી;
રસિયાંના રાસ જો રમાય:
હો બ્હેન! ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની.

પ્રાણમાં પ્રકાશ પુરું જેટલો ઝીલાય હો!
ઉરનો ઉત્કર્ષ આજ સાધિયે સધાય હો!
નયણાંમાં નૂર જો સીંચાય:
હો બ્હેન! ઝીલું હું ચન્દ્ર કેરી ચાંદની.

કવિતા (૨૧૦)

ઉષા

(ઢાળ : નાગર વેલીઓ રોપાવ)

રૂપેરી ઓઢણી સોહાય:
ઉષા ઊતરે જોને!
એનાં તેજ જો ઢોળાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

ધીમાં પગલે ચાલે કે કુમકુમ નાંખે વ્હાલે;
એનાં હાસ્ય જો વેરાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

આભલિયાથી આવે કે સાથે કૈં કૈં લાવે;
સુધા છાંટણાં છંટાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

મૂર્તિ મધુરી કેવી કે દર્શન કરિયે દેવી;
પ્રાણે ચેતના સ્ફુરાય:
ઉષા ઊતરે જોને!

મેંદી મૂકી

(ઢાળ : નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

મેંદી મૂકી મ્હેં બ્હેન ! મેંદી મૂકી;
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

મેંદીનો રંગ બ્હેન ! કેવો રળિયામણો;
ઉરના ઉલ્લાસભેર મેંદી મૂકીઃ
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

લાગે છે હાથ જોને કેવો સોહામણો,
રંગવાનો લેશ ના હું તો ચૂકીઃ
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

મ્હારા ઉદ્યાનને તો મેંદીની વાડ છે,
જોવાને ચાલને કેવી ઝૂકીઃ
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

કાળજામાં કોડ હોય ત્હારે જો બ્હેન ! તો,
આવજે હું આપીશ એની ભૂકીઃ
આજ મ્હારે હાથે મ્હેં મેંદી મૂકી.

મોરલા રે!

(ઢાળ : તારલા રે ! આવ મ્હારે અંબોડલે)

મોરલા રે! આવ મ્હારે મન્દિરિયે!
મ્હારે મન્દિરિયે! આવ મ્હારે મન્દિરિયે!
મોરલા રે! આવ મ્હારે મન્દિરિયે!

સાખી :

સ્નેહે મ્હને શીખવ તું તવ નૃત્ય વિદ્યા,
નાચું ખરે! તવ સમી હું ય મ્હાની બાલા;
ત્હારી કલા રસભરી નહિ શીખવે શું?
શાને ઊભો નહિ જરી ડગ માંડતો તું?

મોરલા રે! શાલ મોંઘી બીછાવું રે!
મોંઘી બીછાવું રે! આવ ફૂલો વેરાવું રે!
મોરલા રે! આવ મ્હારે મન્દિરિયે!

સાખી :

મોતી મઢેલ મધુ હાર ત્હને દઉં હું,
આતુર છે હૃદય જો શીખવા ય મ્હારું;
મ્હારે નથી કરવી રે હરિફાઇ ત્હારી,
શાને ધરે હૃદયમાં બ્હીક ભાઇ! મ્હારી.

મોરલા રે ! આશ મ્હારે અંતરિયે !
મ્હારે અંતરિયે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !
મોરલા રે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !

સાખી :

રીઝયાં ત્હારાં નૃત્યથી, પૂજ્ય સરસ્વતી માત;
માને રીઝાવું નૃત્યથી, શીખવ મુજને ભ્રાત !

મોરલા રે ! ધીર હૈયે તું ધાર રે !
હૈયે તું ધાર રે ! વાત મ્હારી વિચાર રે !
મોરલા રે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !

સાખી :

રીઝશે માત સરસ્વતી, દેશે જ્ઞાનની લ્હાણ;
ઊંડી ઉરની આશ એ, થાશે તવ કલ્યાણ.

મોરલા રે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !
મ્હારે મન્દિરિયે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !
મોરલા રે ! આવ મ્હારે મન્દિરિયે !

મ્હારી ઝુંપડી

(ઢાળ: પુણ્ય-પારણું રે લોલ)

મ્હારી ઝુંપડી રે બ્હેન !
મોંઘી ઝુંપડી રે બ્હેન !
સુખડાં સમાય સર્વ સ્વર્ગનાં રે બ્હેન !

સાખી :

ન્હાની સરખી ઝુંપડી, ન્હાનો સરખો બાગ;
ન્હાની જો સરિતા વહે, ગાયે રૂડા રાગ.

ફોરે ફૂલડાં રે બ્હેન !
ડોલે દિલડાં રે બ્હેન !
સુખડાં સમાય સર્વ સ્વર્ગનાં રે બ્હેન !

સાખી :

મધુરી મેના બોલતી, નિત્યે મીઠડા બોલ;
આંબા કેરી કુંજમાં, થાયે રોજ કલ્લોલ.

ગોરી ગાયનાં રે બ્હેન !
પીયે દુધડાં રે બ્હેન !
સુખડાં સમાય સર્વ સ્વર્ગનાં રે બ્હેન !

સાખી :

કુદરત શિક્ષણ આપતી, નવલું કૈં જો રોજ;
એના મધુરા ભાવથી કરિયે સર્વે મોજ.

આવો આંગણે રે બ્હેન !
જોવા કારણે રે બ્હેન !
સુખડાં સમાય સર્વ સ્વર્ગનાં રે બ્હેન !

બલિહારી બાપુના બોલની

(ઢાળ : ભમ્મરિયા કૂવાને કાંઠડે)

બાપુના બોલ લાગે મીઠડા, હો બ્હેન !
જાદુ ભરી છે એની જીભ રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

હૈયું ભર્યું છે એનું હેતથી, હો બ્હેન !
મુખથી વેરાય મીઠાં વેણ રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

સુધા સીંચેલ એના શબ્દમાં, હો બ્હેન !
રોજ કહે સુંરના સન્દેશ રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

નીતિના પન્થ પ્રીતે દાખવે, હો બ્હેન !
શિખવીને ત્યાગ કેરા મન્ત્ર રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

દુઃખીઆનાં દુઃખ સર્વ ટાળવા, હો બ્હેન !
શાન્તિનાં સુણાવે દિવ્ય સૂત્ર રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

બાપુના ભાવ ઉર ભીંજવે, હો બ્હેન !
બાપુજીના બોલ ના ભૂલાય રે:
બલિહારી બાપુના બોલની.

બલિહારી માડીની મ્હેરની

(ઢાળ: ભમ્મરિયા કૂવાને કાંઠડે)

વિભુનાં વ્હાલ કેરી પૂતળી, હો બ્હેન!
જગમાં જડે ક્યાં એની જોડ રે?
બલિહારી માડીની મ્હેરની.

પોષે છે બાળ નિજ નેહથી, હો બ્હેન!
રડતાં દેખી કાળજું કપાય રેઃ
બલિહારી માડીની મ્હેરની.

સાખીઃ પીડા પામે બાળકો, શું માતાથી સે'વાય?
કરવા દુઃખડાં દૂર એ, જીવન અર્પે સદાય.

પ્રણયનાં પૂર પાણી પાંપણે, હો બ્હેન!
નીતરે ત્યાંથી પ્રણયનાં ઝર્ણ રેઃ
બલિહારી માડીની મ્હેરની.

સાખીઃ એનાં ચિત્તે સર્વદા, બાળક કેરું હિત;
આશિષ દેતી ઉરથી, 'થાવ સુખી' એ નિત્ય.

卐 રા સ

મધુથી મીઠાં એનાં વેણ છે, હો બ્હેન!
કેવી શીળી છે એની છાંય રે:
બલિહારી માડીની મ્હેરની.

સાખીઃ છોરું કછોરું થાય છે, માત કુમાત ન થાય;
માડી પ્રતિમા ઇશની, ઇશનાં દર્શન થાય.

અરપો જીવન તોય ઓછું છે, હો બ્હેન!
કેમ કરી ગુણ સૌ ગણાય રે?
બલિહારી માડીની મ્હેરની.

હીંચકો

(રાગ: જમનાને કાંઠડે કળાયલ મોરલો)

વીરાને કાજ મ્હેં બાંધ્યો છે હીંચકો,
    હીંચકે રે! કેવો ઝૂલે છે વીરઃ
હૈયાનાં હેતથી બાંધ્યો છે હીંચકો,
    હીંચકે રે! કેવો સોહે છે વીર.—વીરાને૦

પ્રેમે ભર્યાં છે નેન જોને સોહામણાં,
    સીંચશે રે! સ્નેહ શાન્તિનાં નીરઃ
ખેંચું છું દોર હું ગાતી પોઢામણાં,
    પોઢશે રે! વીર ઉરનો અમીર.—વીરાને૦

છવાતું હાસ્ય જો મીઠા એ મુખડે,
    હીંચકે રે! આજ સૂતો ચતુરઃ
નિંદરને દેશ એ જાશે હો ખેલવા,
    દેખશે રે! કાંઇ સોણલાં મધુર.—વીરાને૦

હૈયે વસે

(ઢાળઃ નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

હૈયે વસે રે હો! હૈયે વસે;
વીરાનું વ્હાલ મ્હારે હૈયે વસે.

આભનો ઉજાસ પેલો ચાંદો સુહાગી,
ગૃહે ઉજાસ મ્હારો વીરો કરેઃ
વીરાનું વ્હાલ મ્હારે હૈયે વસે.

સરવરમાં શોભતો કેવો જો હંસલો;
ગૃહે વીરાજી મ્હારો એવો લસેઃ
વીરાનું વ્હાલ મ્હારે હૈયે વસે.

વાડીમાં ફોરતાં મીઠાં કૈં ફૂલડાં;
વીરાના ગુણ એવા હૈયે વસેઃ
વીરાનું વ્હાલ મ્હારે હૈયે વસે.

બાંધુ બળેવ કેરી હેતે હું રાખડી;
પ્રેમભીની પસલી આપી હસેઃ
વીરાનું વ્હાલ મ્હારે હૈયે વસે.

મ્હારે રે ગામડે!

(ઢાળ: વઢવાણ શ્હેરના લીલાં લવંગિયા)

મ્હારે રે ગામડે આવો હો વીરા!
લેવાને મીઠડો લ્હાવો હો વીરા!
મ્હારે રે૦

ઘેરે છે ગાવડી વ્હાલા હો વીરા!
પીજોને દૂધના પ્યાલા હો વીરા!
મ્હારે રે૦

રૂડો છે રેંટીઓ ઘેરે હો વીરા!
કાંતીશું આપણે લ્હેરે હો વીરા!
મ્હારે રે૦

વાડીમાં ફૂલડાં ફોરે હો વીરા!
ગૂંથીશું સ્નેહના દોરે હો વીરા!
મ્હારે રે૦

નાચન્તો મોરલા નિત્યે હો વીરા!
કૂજન્તી કોકિલા પ્રીતે હો વીરા!
મ્હારે રે૦

મ્હારે રે ગામડે આવો હો વીરા!
લેવાને મીઠડો લ્હાવો હો વીરા!

આશાને ઓટલે

(ઢાળ : સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી, સાહેલડી !)

આશાને ઓટલે એ ઊભી'તી બ્હેનડી,
વીરાની વાટ કાંઇ જોતી જી રેઃ
ક્યારે એ આવશે અંતરને પૂછતી,
લાગન્તા વાર એ તો રોતી જી રેઃ
આશાને ઓટલે૦

બ્હેનીને બારણે બોલે બળેવ ને,
અંતરમાં બોલતો વીરો જી રેઃ
વીરાની વ્હેલ ક્યારે દોડન્તી આવશે,
શાન્તિનાં નીર વીર ! સીંચો જી રેઃ
આશાને ઓટલે૦

હીરે ગૂંથી છે કેવી હેતેથી રાખડી,
ભાવનાના રંગથી એ રંગી જી રેઃ
કાળજામાં કોડ કેવા વીરાને બાંધવા,
ક્યારે રે આ વશે એ આંહી જી રેઃ
આશાને ઓટલે૦

દાદાના દેશથી એ વીરોજી આવશે,
બ્હેનીને બારણે ઉમંગે જી રેઃ
ભાભીએ ભેટ કાંઇ આપેલી હેતથી,
થાશે દર્શન એનાં ત્યારે જી રેઃ
આશાને ઓટલે૦

વીરનું આગમન

(ઢાળ: શો બ્રહ્મનાદ ગાજે)

હો! વીર આજ આવે,
જો! વીર આજ આવે;
સખિ! હું વધાવું એને ઉમંગથી:
બળેવ કેરા .પર્વને પ્રસંગ આજ રંગથી.
હો! વીર આજ આવે.

સાખી :

પુષ્પ ચડાવું પ્રેમથી, દેવા ઉર સત્કાર;
પગલાં પડતાં વીરનાં, દીપશે મ્હારું દ્વાર.
રાખડી ગૂંથેલ મ્હેં તો બાંધવા ઉમંગથી:
બળેવ કેરા પર્વને પ્રસંગ આજ રંગથી.
હો! વીર આજ આવે.

સાખી :

પસલી દેશે પ્રેમથી, મોંઘાં એનાં મૂલ;
ઠરશે એની આંખડી, રક્ષા જોઇ અતૂલ.
ભાવના ભરેલ બોલ બોલશે ઉમંગથી:
બળેવ કેરા પર્વને પ્રસંગ આજ રંગથી.
હો! વીર આજ આવે.

卐 રા

આંખો ઠરે

(ઢાળ : નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

આંખો ઠરે રે, હો! આંખો ઠરે;
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

વ્હેલી ઊઠીને રોજ આંગણું સમારે;
ન્હાઇ ધોઇ પ્રભુની સ્તુતિ કરે:
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

વાડીમાં ઘૂમન્તી એ વીણન્તી ફૂલડાં;
ગૂંથીને માળ પ્રભુકંઠે ધરે:
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

પૂરન્તી સાથિયા સ્નેહે એ આંગણે;
પરવારી, પાઠ એના પ્રીતે કરે:
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

ગાતી એ ગીત મીઠાં રાધા ને કૃષ્ણનાં;
અમી ભરેલ બોલ મુખે ઝરે:
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

હસે છે હાસ્ય મીઠું હૈયાં હુલાવતી;
વીરાનાં વારણાં એ લેતી ફરે:
બ્હેનીને જોઇ મ્હારી આંખો ઠરે.

વસન્તદેવ

(ઢાળ: ગોવાળિયે ઘેલાં કીધાં રે!)

દૂર દૂર દેશથી હો આજ:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.
સજી અંગે સ્નેહ કેરા સાજ:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.

પગલાં પડન્ત એનાં રૂપેરી રંગના;
નયનેથી નીતરે પ્રકાશ:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.

ઉરની સુવાસે સખિ! ફૂલડાં વધાવતાં;
સ્ફુરાવે ઉરમાં ઉલ્લાસ:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.

કોકિલા કલ્લોલે કેવી દેતાં વધામણાં;
નર્તન્તા મોરલા મધુર:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.

અંકુરો ફૂટે છે ઉર આશનાં અનેરાં;
આંજે છે આંખડીમાં નૂર:
 વસન્તદેવ જોને પધારે.

વસંત

જીવનમાં જોમ નવું વ્યાપે, સાહેલડી!
પાયે છે પ્રેરણા અનન્ત:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

વાંસળી વગાડે બ્હેન! દિલને ડોલાવતી;
ગજાવે નાદ એ દિગન્ત:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

વીંધે છે વિરહીનાં કાળજાં એ વાંસળી;
સતાવે દિન અને રાત:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

દૂર દૂર દેશથી હો આજ:
વસન્તદેવ જોને પધારે.

મ્હેમાન!

(ઢાળ : નાગર વેલીઓ રોપાવ)

સોહે આંગણું મ્હેમાન!
મ્હારે આંગણે આવો!
કરું સ્નેહથી સન્માન :
મ્હારે આંગણે આવો!

ઉર ઉમળકા આવે કે દર્શન કરતાં ભાવે;
મ્હારી આંખડી ધરાય :
મ્હારે આંગણે આવો

અવસર આજ અમોલો કે બોલ સુહાગી બોલો;
ઉરે ભાવના ભરાય :
મ્હારે આંગણે આવો!

પગલાં પનોતાં આજે કે ભરજો મ્હારે કાજે;
આશા ઉરની પૂરાય :
મ્હારે આંગણે આવો!

સ્વર્ગસદનનાં જેવું કે મન્દિર દીપે કેવું;
મ્હારાં દુઃખડાં વિલાય :
મ્હારે આંગણે આવો!

રા

ચિન્તાને ચાકડે

(ઢાળ : સરોવરે પાણીડાં ગઇ’તી, સાહેલડી !)

ચિન્તાને ચાકડે ચડિયું છે ચિત્તડું,
હૈયાનું હીર કાંઇ ખોયું જી રે :
આંખોએ દીઠું છે એવું કૈં મીઠડું,
જેનાથી ઉર મ્હારું મોહ્યું જી રે.
ચિન્તાને૦

અતિથિદેવ એક આવ્યા’તા આંગણે,
એની કીકીએ કંકુ કીધું જી રે :
ઉરના અતિથિદેવ આવ્યા’તા આંગણે,
ચોરીને ચિત્ત મ્હારું લીધું જી રે.
ચિન્તાને૦

બોલન્તા બોલ એ સરતાં’તાં ફૂલડાં,
ગાજ્યું’તું ગૃહ મ્હારું ગીતે જી રે :
આંક્યા અંકાય એનાં શાં રે કહો મૂલડાં,
આંજી’તી આંખ મ્હારી પ્રીતે જી રે.
ચિન્તાને૦

ધબક્યું’તું હૈયું મ્હારું દેતાં વળામણાં,
થાશે દર્શન કયારે એનાં જી રે ?
આવ્યા ના કેમ શું લીધાં રીસામણાં ?
ગમ્યાં સ્વાગત ના શું મ્હારાં જી રે ?
ચિન્તાને૦

વાડીને હીંચકે

(ઢાળ: સરોવરે પાણીડાં ગઇ'તી, સાહેલડી!)

વાડીને હીંચકે હું હીચન્તી હેતથી,
ગાતી'તી ગીત કૈંક મીઠાં જી રે:
આવે સમીર-લ્હેર દોડન્તી દૂરથી,
સ્મરણોને દૃષ્ટિએ દીઠાં જી રે:
વાડીને૦

મ્હેકન્તો મોગરો ને મ્હેકન્તી માધવી,
હૈયે સુવાસ મીઠી સીંચે જી રે:
સમાધિ સ્નેહ કેરી ઝૂલન્તા સાધવી,
દોડે છે દૃષ્ટિ દૂર ઊંચે જી રે:
વાડીને૦

રજનીના રંગ રમ્ય રંગે છે કાળજું,
આંજે છે ચન્દ્ર નૂર આંખે જી રે:
ઊડવું છે દૂર દૂર સ્નેહી સમીપમાં,
ફૂટન્તી સ્નેહ કેરી પાંખે જી રે:
વાડીને૦

卐 ૨૨

ઉરમાં તરંગ એવા ઊઠે ઉમંગના,
ધીમેથી કોક ત્યાં તો આવ્યું જી રે:
હૈયામાં હોય તે તો દ્રષ્ટિ સમીપમાં,
કેવું અનન્તે દિવ્ય દાખ્યું જી રે:
વાડીને૦

બેઠાં બે હીંચકે ને હીંચન્તાં હેતથી,
અવનિએ સ્વર્ગ અમે આણ્યું જી રે:
વ્હાલમનાં વ્હાલમાં વીતી વિભાવરી,
રજનીમાં સ્વર્ગ અમે માણ્યું જી રે:
વાડીને૦

હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે!

(ઢાળ : ગોવાળિયે ઘેલાં કીધાં રે)

સખિ! નીતરતો નાથ-નેણ નેહ,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે!

સખિ! વરસે છે મીઠો જેમ મેહ;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે!

સખિ! સુણું છું કન્થ કેરી વાત,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે!

સખિ! ઊગ્યું છે સુખનું પ્રભાત;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે!

સખિ! પથરાયે પ્રેમનો પ્રકાશ,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે!

સખિ! પૂરાય મ્હારી ઉર-આશ;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે!

સખિ! શીખવે સેવા-સૂત્ર સાર,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે!

卐 રા ✱

સખિ ! ટાળી દે ઉર કેરો ભાર;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે !

સખિ ! ચિત્તડાને ચોરે એવો ચોર,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે !

સખિ ! આંખડીમાં નાચે મીઠો મોર;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે !

સખિ ! ઘૂમિયે પ્રેમને પ્રદેશ,
હૈયું મ્હારું હર્ષે ભરે રે !

સખિ ! ઉરમાં થાય છે ઉજેશ;
હૈયે મ્હારે શાન્તિ સરે રે !

આંખડીનાં જાદુ

(ઢાળ : ગોરસ લેઇ લેઇ પીજો)

પ્રીતમ જોઇ જોઇ રાચ્યું,
હો ! આંખડીનાં જાદુ છે અનેરાં.

હૃદયે છે પ્રેમપુંજ :
ચક્ષુઓ છે જાદુકુંજ :
જાદુના જન્ત્ર શા શીખેલા,
હો ! આંખડીનાં જાદુ છે અનેરાં.

જગ મ્હારું ત્યાં સમાય :
રવિ ચન્દ્ર ત્યાં જણાય :
જાદુનાં જોર શાં કીધેલાં,
હો ! આંખડીનાં જાદુ છે અનેરાં.

મનડાનો મોર, બ્હેન !
ચિત્તડાનો ચોર, બ્હેન !
નયનોને જાદુથી જીતેલાં,
હો ! આંખડીનાં જાદુ છે અનેરાં.

卐 રાસ

મેહુલો

(ઢાળ : ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ)

ઉન્હાળાને તાપે તપી ભૂમિકા રે લોલ,
કરે છે શાન્ત મેઘરાજ જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

જળધાર દીધી બ્હેન ! મેહુલે રે લોલ,
પકાવે પ્રેમે પૃથ્વી પાક જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

આજે કલ્લોલે કેવા ખેડુતો રે લોલ,
છે ખેતરે નવિન ચાસ જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

નદીએ ઊભરાય પાણી મેઘનાં રે લોલ,
ઉર સરિતે આવે પૂર જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

કાળી કાળી વ્યોમ વાદળી રે લોલ,
ખાલી કરીને જાય નીર જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

મ્હારા પિયુનો કોપ ઊડિયો રે લોલ,
મ્હારે મ્હોટી એ મેઘ ધાર જો :
સખિ ! વરસ્યો મીઠો મેહુલો રે લોલ.

દિલનું દર્દ

(ઢાળ : આજ મ્હારી ચુન્દડીએ ચાંદની ચળાય રે)

બ્હેન ! મ્હારા દિલડામાં
કાંઇ કાંઇ થાય રે !
કાંઇ કાંઈ થાય,
દિલ દુઃખથી દુભાય રે !
બ્હેન !—

સાખી :

આભે રમે તરલ તારક ચન્દ્ર સાથે,
નાચે મયુર મધુરા કરીને કલા ને

જોઉં જોઉં તોય હૈયે
ધીર ના ધરાય રે !
ધીર ના ધરાય,
આંખ આંસુથી ભરાય રે !
બ્હેન !—

સાખી :

કુંજે મધુ ટહુકતી રસકોકિલા એ,
ગાતી વહે નદી ય ન્હાની કરી તરંગો.

મીઠાં સુણું ગીત તોયે

કાળજું કપાય રે !

કા ળ જં ક પા ય,

વિષ વ્યાપતું જણાય રે !

બ્હેન !—

સાખી :

સૂની દિસે રજની ને નહિ નિંદ આવે,
આશા ઉંડી હૃદયની ઊડતી ય લાગે;
શાન્તિ મળે કયમ કરી નહિ નાથ પાસે,
દૂરે કઠોર ઉરના સખિ ! કન્થ મ્હારા.

સૂનાં સૂનાં મન્દિરે હું

એકલી રીબાઉં રે !

એ ક લી રી બા ઉં,

રાત દિન જો દુભાઉં રે !

બ્હેન !—

વિજોગણ

(ઢાળ : ડુંગરોમાં બોલે છે મોર)

ઊઠે છે ઉરમાં અન્દેશ :
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
દૂર દૂર દૂર કોઇ દેશમાં ગયા છે;
લખ્યું ન તોય એણે લેશ :
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
વ્હાલભીનું હૈયું વ્હેની ! કયાં યે વસ્યું હશે ?
સ્મરે ન વ્હાલીડો સ્વદેશ :
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
નિત્ય નિત્ય વાટ જોઉં વ્હાલાના પત્રની:
ભૂલ્યો શું મુજને રસેશ ?
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
રોજ જાપ હૈયું એનાં નામનો જપે છે;
જોગણનો લીધો મ્હેં વેષ :
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
ઉરને સતાવે સખિ ! સ્નેહીનાં સોણલાં;
વધે છે દુઃખડાં વિશેષ :
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.
દોહ્યલા એ દિન કેમ કાઢવા સખિરી !
થશે કયારે ઉરમાં ઉજેશ ?
સ્નેહીનો ન સાંપડયો સન્દેશ.

માળીડા !

માળીડા ! ફૂલ વીણી લાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

ગૂંથી કેવડાની છાબ :
મૂકી મોગરો ગુલાબ :
વ્હેલો આંહી આવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

માળીડા ! ફૂલ વીણી લાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

આવે આજ શિરતાજ :
રૂડા હૃદય કેરા રાજ :
રૂઝે દિલ–ઘાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

માળીડા ! ફૂલ વીણી લાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

ગૂંથું એની સ્નેહમાળ :
અર્પું કંઠમાં રસાળ :
એવા સ્નેહ–ભાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

માળીડા ! ફૂલ વીણી લાવ :
ઉર મ્હારું આશાભર્યું રે !

મીઠું બોલે

(ઢાળ: નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

મીઠું બોલે રે, હો! મીઠું બોલે;
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે.

સાંજ ને સવાર બ્હેન! શેરીમાં ઘૂમતો:
જોતાં સૌ છોકરાંનાં હૈયાં ડોલે:
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે.

ગજાવે ગૃહ મ્હારું મીઠા એ બોલથી;
ઝૂલન્તાં ચિત્તડાં સ્નેહ–ઝોલે:
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે.

શેરીના લોક સૌ મોહે છે જોઇને;
લઇને રમાડતાં એને ખોળે:
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે.

જાયે ના કોઇ દિન રમવાને બહાર તો;
આવે છે બાળકો સૌ મળી ટોળે:
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે

હૈયાનો શોક એ પળમાં શમાવતો;
ન્હવાડે નિત્ય હર્ષ કેરી છોળે:
બ્હેન! મ્હારો બાબુડો મીઠું બોલે.

ન્હાની બાલિકા

(ઢાળ: પુણ્ય-બારણું રે લોલ)

ન્હાની બાલિકા રે લોલ:
ગૃહ—દીપિકા રે લોલ:
ગૃહને ઉજાળે દિવ્ય જ્યોતથી રે લોલ.

સાખી:

જોતાં ન્હાની બાળકી, જોતાં પ્રભુની લ્હાણ;
મીઠું શૈશવ સાંભરે, નિર્મળતાની ખાણ.

આશા વેલડી રે લોલ:
આજે ઊગતી રે લોલ:
સીંચિયે સલિલ સખિ! સ્નેહનું રે લોલ.

સાખી:

સુરખી સીંચી ઇશ્વરે, કેવું એનું મુખ;
જોતાં પળ એ બાળકી, ભૂલિયે સઘળાં દુઃખ.

કીકી આંખની રે લોલ:
મીઠી બાળકી રે લોલ:
રીઝિયે રમાડી એને પ્રીતથી રે લોલ.

પત્થર લેખે પુત્રીને, ગાંડા લોક હમેશ;
ઉજમ મ્હારે અંતરે, બાળા જોઇ વિશેષ.

ન્હાની બાલિકા રે લોલ:
ગૃહ—દીપિકા રે લોલ:
ગૃહને ઉજાળે દિવ્ય જ્યોતથી રે લોલ.

રીસામણાં

(ઢાળ: અબોલડા શાના લીધા રે?)

માડી મનાવવાને જાય:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!
રીઝે ન રામજી જરાય:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

મંગાવ્યાં માડીએ ઘેબર ને ઘારી;
ખાતા નથી કંઇ રામ–હાં રે સખિ!
ખાતા નથી કંઇ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

ગોરી ગાવડલીનાં મીઠાં દુધડલાં;
પીતા નથી કંઈ રામ–હાં રે સખિ!
પીતા નથી કંઇ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

આપ્યા કૈં ખેલવાને હાથી ને ઘોડા;
રમતા નથી એ રામ–હાં રે સખિ!
રમતા નથી એ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

અતલસની ટોપી ને જરકશી જામા;
પ્હેરતા નથી એ રામ–હાં રે સખિ!
પ્હેરતા નથી એ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

હીરાના હાર ને મોતીની માલા;
રીઝતા નથી એ રામ–હાં રે સખિ!
રીઝતા નથી એ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

ગુલાબ, મોગરો ને કદમ્બનાં ફૂલડાં;
સૂંઘતા નથી એ રામ–હાં રે સખિ!
સૂંઘતા નથી એ રામ:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

રામજી રીઝાશે ત્યારે દુઃખો સૌ જાશે;
માએ વિચાર્યું ઉરમાંય–હાં રે સખિ!
માએ વિચાર્યું ઉરમાંય:
રીસામણાં રામે લીધાં રે!

દર્પણ મંગાવી માએ રામજીને આપ્યું;
નિરખ્યો ચાંદલાને ત્યાંય–હાં રે સખિ!
નિરખ્યો ચાંદલાને ત્યાંય:
કે રામજી રાજી થયા રે!

પોપટડો

(ઢાળ: જમનાને કાંઠડે કળાયલ મોરલો)

પીંજરમાં મ્હાલતો પ્યારો પોપટડો,
બોલતો રે! કેવા મીઠા એ બોલ:
બાબુડો હરખાય છે સુણન્તા સ્નેહથી,
નાચતો રે! કેવો કરી કલ્લોલ.
પીંજરમાં૦

મ્હારા એ બાબુનો પ્યારો પોપટડો,
શોભતો રે! કેવો રંગે રસાળ:
ખવડાવે બાબુ એને ખાંતેથી ખેલતાં,
રાખતો રે! કેવું એના પર વ્હાલ.
પીંજરમાં૦

મ્હારે રે બારણે બોલે પોપટડો,
દીપતું રે! કેવું મ્હારું જો દ્વાર:
આવે અતિથિ કોઇ મ્હારે રે આંગણે,
સ્નેહથી રે! કરે એનો સત્કાર.
પીંજરમાં૦

ન્હાની નણદી

ન્હાની નણદીનો નેહ નીતરે, હો બ્હેન !
ઉમંગ એના અંતરે અખંડ :
મીઠી નણદીનો નેહ નીતરે, હો બ્હેન !

સાખી :

એનાં મીઠાં વેણુની, દેતી લ્હાણી હમેશ ;
ચીડવે કોઇ જો કદી, રીસ ચડે નહિ લેશ.

એને રીઝવતા ઇશ રીઝતા, હો બ્હેન !
પ્રણયભીનાં લોચનો હસન્ત :
ન્હાની નણદીનો નેહ નીતરે, હો બ્હેન !

સાખી :

ચંચળ એનાં ચિત્તમાં, ભણવાની છે હોંસ ;
રામ સીતાના રાસ એ, સુણેલા ગાતી રોજ.

ગાને ગજાવે ગૃહ ગોપિકા, હો બ્હેન !
પુનિત કેવું આંગણું દીપન્ત :
ન્હાની નણદીનો નેહ નીતરે, હો બ્હેન !

સાખી :

વ્હાલી એના ભ્રાતને, જોતાં તે મલકાય;
વિશેષ વ્હાલી મુજને, નણદી નિત્ય જણાય.

ભાવિ ગૃહિણિપદ દીપાવશે, હો બ્હેન !
જીવન થાશે જગમાં જ્વલન્ત :
ન્હાની નણદીનો નેહ નીતરે, હો બ્હેન !

દીપોત્સવી

(ઢાળ : ભમ્મરિયા કૂવાને કાંઠડે)

નારાયણીનાં નૂર નીતરે, હો રાજ !
ઉરમાં ઉજાસ એ સીંચાય રે !
દીપોત્સવી આવે છે આંગણે.

હસે છે હાસ્ય મીઠું ગૃહિણી, હો રાજ !
વરસે જ્યાં સંપનો વરસાદ રે !
દીપોત્સવી આવે છે આંગણે.

સાખી :

મૃદુલ વેણુ તણી થાય છે, નિત્યે ત્યાંહે લ્હાણુ ;
સમીર વાયે સ્નેહનો, જેથી પ્રફુલ્લે પ્રાણ.

દીપે શિશુઓ સમા દીવડા, હો રાજ !
એનાં ઓજસ ગૃહે શોભરાય રે !
દીપોત્સવી આવે છે આંગણે.

સાખી :

દૂર થાયે ઝડી શોકની, ઉજ્વળતા દેખાય;
શાન્તિના સામ્રાજ્યમાં, પ્રભુતા ત્યાં પથરાય.

卐 રા સ.

- અનંત પટવા

માતા પિતાની શીળી છાંયડી, હો રાજ!
સા બાલુડાં કરે કલ્લોલ રે!
દીપોત્સવી આવે છે આંગણે.

સાખી :

મણિમય મંડપ જ્ઞાનનો, બાંધી સઘળાં બાળ;
નૌતમ લીલા આદરે, આણી અંતર વ્હાલ.

દંપતિનો દિવ્ય પ્રેમ ઊભરે, હો રાજ!
દેખીને દેવતા હરખાય રે!
દીપોત્સવી આવે છે આંગણે.

સાખી :

પ્રસાદી પ્રેમ પીયૂષની, દેજો એનાં દાન,
એ દાને જગમાં જુઓ, સર્વ બને ગુલતાન.

કુટુંબ, શેરી, ગામ, દેશમાં, હો રાજ!
એમ બધે દીપોત્સવી છવાય રે!
દીપોત્સવી આવે છે દોડતી.

દુઃખી પેલી મેના, સખિ!

(ઢાળ : ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ)

દેખું દેખું ને દિલડું દુભાય :
દુઃખી પેલી મેના સખિ!
એની આંખે જો આંસુડાં ઝરાય :
દુઃખી પેલી મેના, સખિ!

ઉરનો ઉલ્લાસ એનો ઊડી ગયો છે,
મૂક્યાં લલિત ગીત ગાવાં રે!
પીંજરે પૂરાઈ ખારી લાગે છે જિન્દગી,
સળગે છે ઉર એને જ્વાલા :
હો! દુઃખી પેલી મેના, સખિ! દેખું૦

પરણ્યો પ્રીતમ એનો રાચે છે રંગમાં,
લે છે રસિક કાંઇ લ્હાવા રે!
મેના ઝૂરે છે ધ્યાન ધરતી એ પાંજરે,
જપે છે નિત્ય એની માળા :
હો! દુઃખી પેલી મેના, સખિ! દેખું૦

દુઃખીઆરી દેવીને દિલડે

(ઢાળ : ભમ્મરિયા કૂવાને કાંઠડે)

ચિતરાયા ચિત્ર કૈંક દુઃખનાં, હો રાજ!
કેમ કરી એ ભૂંસ્યા ભૂંસાય રે!
દુઃખીઆરી દેવીને દિલડે.

સાખી :

બળતાને જગ બાળતું, હોમી તેમાં ઘૃત;
ક્યાંથી આશા ઉદ્ભવે, મેળવવા અમૃત?

દુઃખીના દિન જાગે દોહ્યલા, હો રાજ!
કેમ કરી એ ભૂલ્યા ભૂલાય રે?
દુઃખીઆરી દેવીને દિલડે.

સાખી :

કરમાયે કળી કુમળી, કોણ કરે દરકાર?
દુઃખ પડે તે ભોગવે, બીજાં સૌ હસનાર.

દુઃખીનાં આંસુ કોણ લૂછશે, હો રાજ!
કેમ કરી સુખડાં સીંચાય રે?
દુઃખીઆરી દેવીને દિલડે.

સીતા હરણ

(ઢાળ: કાનુડો મ્હારી કેડે પડ્યો રે!)

વનમાં મઢુલી રામજીની શોભે;
વનનાં વનફળ આણે:
સીતા ને રામ સ્નેહે રહે રે!

 વ્હેતી ગોદાવરીને કાંઠે વસે છે;
જીવનિયાં પ્રેમળ મ્હાણે:
સીતા ને રામ સ્નેહે રહે રે!

વનનાં વનફૂલ વ્હાલાં લાગે છે;
વીણતાં વનફૂલ વ્હાલે:
સીતાની રામ વેણી ગૂંથે રે!

વનમાં વ્યાઘ્ર સિંહ ચિત્તા ઘણાં છે;
બ્હીક ના રાખી એ મ્હાલે:
સીતા ને રામ રંગે રહે રે!

ગાદી ને તકિયા વન માંહી ક્યાંથી?
બેસતા પ્હાણુ પર પ્રીતે:
સીતા ને રામ રંગે રહે રે!

મઢુલીએ મૃગલા આવે કદી કદી;
સીતા રમાડતાં સ્મિતે:
સીતા ને રામ રંગે રહે રે!

સીતાનું દિલડું મોહે :
રામજીને વિનતિ કરે રે!

'કાંચળીના કોડ મ્હારે હૈયે જાગ્યા છે;
આણોને મૃગચર્મ સોહે':
રામજીને વિનતિ કરે રે!

સમજાવે સ્વામી તોય માને ન માનિની;
ઉરમાં ઓછું કૈં આણે :
રામજી તો નીસરી પડયા રે!

દોડે છે દૂર દૂર માયાવી મૃગલો;
ખાલી કૈં જાય છે બાણે :
રામજી તો પાછળ પડયા રે!

'લક્ષ્મણ'–'લક્ષ્મણ'–મૃગલો પોકારે;
ઘવાઇ એ પડયો જ્યારે :
સીતાને હૈયે શોક ઢળે રે!

'જાઓને લક્ષ્મણ! જાઓ દેવરજી!
વનમાં વ્હાલમની વ્હારે :
કે લક્ષ્મણ! શોક ઉરે વસે રે!'

'થાશે સંતાપ હો! ઉરનાં ઊંડાણમાં,
રહેવાદો મુજને આંહે :'
કે લક્ષ્મણ વિનવી રહે રે!

'માનોને માવડી! સાચું હું ઊચરું;
રામજીને ત્હીક ના ત્યાંહે':

કે લક્ષ્મણ વિનવી રહે રે!

'સ્વાર્થી દિસો છો ત્હમે ડાહ્યા દેવરજી!
ઊડયો શું બંધુપ્રેમ આજે:

કે લક્ષ્મણ! દૂર જાઓ ત્હમે રે!'

દોરી મર્યાદરેખ ચાલ્યા લક્ષ્મણજી;
વીરની સા'યતા કાજે:

કે લક્ષ્મણ દૂર પન્થે પળે રે!

આવ્યો રાવણ ત્યાંહે યોગીને અંચળે;
ભિક્ષા માગતો પૂકારે:

સીતાએ ધાર્યું આવ્યો અતિત રે!

'આવો અતિથિદેવ! આપું હું ભિક્ષા!'
વનનાં વનફલ આપે:

સીતાએ ધાર્યું રીઝે અતિત રે!

'આપો મર્યાદરેખ છોડીને ભિક્ષા'!
જોગીની હઠ છે ભારે:

સીતાજી બ્હાર પગલાં ધરે રે!

યોગીનો અંચળો ત્યાગ્યો ત્યાં રાવણે;
સીતાને ઊંચકી ભાગે:

સીતાની આંખે આંસુ સરે રે!

પનિહારી!

(ઢાળ:ભમ્મરિયા કૂવાને કાંઠડે)

જળે ભરીને આવી બેડલું, સખિ!
માંહીથી પાણીડાં છલકાય રે:
પનિહારી! ધીમેથી ચાલને.

જળે ભીંજાયે ત્હારું મુખડું, સખિ!
સાન્ધ્યરંગી ચુન્દડી ભીંજાય રે:
પનિહારી! ધીમેથી ચાલને.

હુંસીની ચાલે નિત્ય ચાલતી, સખિ!
અધીરી ઉતાવળે શું જાય રે?
પનિહારી! ધીમેથી ચાલને.

ગાતી તું ગીત રોજ ચાલતાં, સખિ!
મુખે મીઠાં વેણુ ના વેરાય રે:
પનિહારી! ધીમેથી ચાલને.

ઉછળે કાલિંદી વારિ વાટમાં, સખિ!
ઢોળાતાં બેડું ખાલી થાય રે:
પનિહારી! ધીમેથી ચાલ ને.

નિ કું જ 卐

શારદાનાં મન્દિર સોહે, સાહેલડી!

(ઢાળ: વાટકીમાં કેસર ઘોળ્યાં, વ્હાલમજી!)

શારદાનાં મંન્દિર સોહે, સાહેલડી!
લઇએ દર્શનનો લ્હાવ:
આંખડી મોહે, સાહેલડી!

સાખી:

પ્રગટે જ્યોતિ જ્ઞાનની, ઉર-અન્ધાર વિલાય;
મ્હેર થતાં દેવી તણી, જીવન-જંગ જીતાય.

ઉન્નતિનાં બારણું ખૂલે, સાહેલડી!
રૂઝે અંતરના ઘાવ:
દુઃખ સૌ ભૂલે, સાહેલડી!

સાખી:

સંસ્કૃતિના ઇતિહાસ કૈં, રૂડી રીત શીખાય;
પારસ નિપજે પ્હાણના, કનક કથિરનું થાય.

વિદ્યાની વાટિકા ખીલાવો, સાહેલડી!
ફાલે જ્ઞાન તણો ફાલ:
હર્ષથી આવો, સાહેલડી!

સાખી:

સૂત્રો સેવાનાં શીખો, પ્રેમળ પાઠ ભણાય;
શાન્તિ, નીતિ, સંપના, હૈયે મન્ત્ર લખાય.

ચિત્તડામાં ચેતન આવે, સાહેલડી!
ગૂંથો જ્ઞાન-પુષ્પ માળ:
વાસના ફોરે, સાહેલડી!

સન્ધ્યા

(ઢાળ: સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી, સાહેલડી!)

સાગરને તીર જો! સન્ધ્યા ઊતરતી,
કેવું મનોહર એનું સ્વરૂપ:
સાળુ સજ્યો'તો એણે રઢિયાળા રંગનો,
પગલાં એ પાડતી કેવાં અનુપ.
સાગરને તીર જો! સન્ધ્યા ઊતરતી.

સન્ધ્યાનું સ્વાગત કરવાને કારણે,
વગાડે ખંજરી સાગર મધુર:
ઊંચા એ આભલેથી સન્ધ્યા ઊતરતી,
જવા પ્રદેશ કોઈ દૂર દૂર:
સાગરને તીર જો! સન્ધ્યા ઊતરતી.

ઊંચા એ આભલામાં પંખીડાં ઊડતાં,
ગાતાં એ ગીતડાં કરી કલ્લોલ:
હૈયું હરખાયું મ્હારું દેખીને દૃશ્ય એ,
ઊગશે રસચન્દની આભે અબોલ.
સાગરને તીર જો! સન્ધ્યા ઊતરતી.

નાઠો એ ચોર

(ઢાળ: બોલે છે મોર, બાલા! બોલે છે મોર)

નાઠો એ ચોર, જોને! નાઠો એ ચોર;
લઇને મ્હારી ગોરસી નાઠો એ ચોર.
નાઠો૦

વિનવતિ ઊભી તોય સુણે ના નઠોર;
લઇને મોંઘી ગોરસી નાઠો એ ચોર.
નાઠો૦

પોતે છે ચોર તોય રાખે છે દોર;
જોયો ન્હેં બ્હેનડી! એ કૂહાનાનો તોર.
નાઠો૦

ધડકતું દિલ થાશે માવડીનો શોર;
લઇને મોંઘી ગોરસી નાઠો એ ચોર.
નાઠો૦

જામ્યું શું જોર? એનું જામ્યું શું જોર?
આવી આવી ગોરસી ચોરે છે ચોર.
નાઠો૦

ચોર્યું છે ચિત્ત એણે બાંધ્યો છે દોર;
રાધાના કાળજાની એ તો છે કોર.
નાઠો૦

ચોરી ગયો

(ઢાળ: નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

ચોરી ગયો રે, હો! ચોરી ગયો
ક્હાન મ્હારું ચિત્તડું ચોરી ગયો.

જુમનાને ઘાટ હું તો પાણીડાં ગઈ'તી;
મીઠી શી મોરલી છેડી ગયો:
ક્હાન મ્હારું ચિત્તડું ચોરી ગયો.

કદમ્બની કુંજ માંહે નિત્ય નિત્ય આવી;
જાદુના જોરથી જીતી ગયો:
ક્હાન મ્હારું ચિતડું ચોરી ગયો.

આવી વસન્ત ને જો! બોલે છે કોકિલા;
કાનુડો દુઃખમાં મેલી ગયો:
ક્હાન મ્હારું ચિત્તડું ચોરી ગયો.

કહ્યા'તા પ્રેમબોલ આપીને સ્નેહ-કોલ;
મ્હારાં જો નયનો ખેંચી ગયો:
ક્હાન મ્હારું ચિત્તડું ચોરી ગયો.

છેડે છે કોણ?

(ઢાળ: બોલે છે મોર, બાલા! બોલે છે મોર)

એક સખી:

છેડે છે કોણ? બ્હેની! છેડે છે કોણ?
મીઠી મીઠી મોરલી છેડે છે કોણ?
છેડે છે કોણ?

રેલે છે કોણ? બ્હેની! રેલે છે કોણ?
મીઠાં મીઠાં ગીતડાં રેલે છે કોણ?
છેડે છે કોણ?

રજનીનું રાજ્ય વ્યાપ્યું, ચાંદની ચકોર;
પીડે છે ઘોર, બ્હેની! બંસીનો શોર.
છેડે છે કોણ?

બીજી સખી:

(સાખી)

કાલિંદી-તીર રસબંસરી વાગતી જે,
છેડી રહે વ્રજ તણો રસિયો દુલારો;
ગાયે મીઠાં પ્રણયનાં રસગીતડાં એ,
સંચાર થાય ઉરમાં નવચેતનાનો.

છેડે છે ક્હાન, બ્હેની! છેડે છે ક્હાન
મીઠી મીઠી મોરલી છેડે છે ક્હાન.

રાધા–રસેશ

(ઢાળ : ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ)

રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ,
ચમકતી ચાંદનીની માંય જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

સૃષ્ટિ મધુરી આજે ભાસતી રે લોલ,
હૃદયે હૃદયે રેલાય રાસ જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

પ્રણવનો પરાગ પ્રાણ–પૂરમાં રે લોલ,
પ્રસરે ત્યારે પ્રણવમય જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

પ્રણયની પુણ્યજ્યોત ત્યાં ઝગે રે લોલ,
કરે તિમિર કેરો ધ્વંસ જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

આત્માને દાન દીધું યુગલે રે લોલ,
અમે પ્રભુના પરિચારક જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

અંતરની ઉત્સુકતા શમાવતાં રે લોલ,
બોલો રાધા–રસેશ કેરી જય જો !
રાધા–રસેશ રેલે રાસડા રે લોલ.

શાન્તિ ક્યાંથી વળે?

(ઢાળ: પ્રીતમ અહીં યે નથી)

હું તો સન્ધ્યાના રંગ જોઉં ન્યારા,
 કે આંખ તોય ઠરતી નથી.
હું તો વાડીનાં ફૂલ સુંઘું સારાં,
 કે શાન્તિ ક્યાં ય વળતી નથી.
હું તો જોઉં છું ચન્દ્ર તારા આભે,
 કે આંખ તોય ઠરતી નથી.
હું તો જાઉં છું દેવ કેરે દ્વારે,
 કે શાન્તિ ક્યાં ય વળતી નથી.
મોંઘામૂલી છે મોતી કેરી માળા,
 કે આંખ તોય ઠરતી નથી.
હું તો વાંચું છું ગ્રન્થ રઢિયાળા,
 કે શાન્તિ ક્યાં ય વળતી નથી.
હું તો વ્હાલાનું મુખ જોઉં હોંસે,
 કે આંખ તોય ઠરતી નથી.
હું તો વ્હાલાનાં વેણ સુણું વ્હાલે,
 કે શાન્તિ ક્યાં ય વળતી નથી.
મ્હારી માડીની આંખ આંસુ સારે,
 કે આંખ મ્હારી ક્યાંથી ઠરે?
મ્હને માડીનાં દુઃખ નિત્ય બાળે,
 કે શાન્તિ ક્‌હોને ક્યાંથી વળે?

ચેતનયુગ

(ઢાળ : સરોવરે પાણીડાં ગઇ'તી, સાહેલડી !)

ચેતનનો યુગ આજ આવ્યો, સાહેલડી !
ચેતનની કેવી જોને વરસે ઝડી :
કલ્યાણજ્યોત આજ પ્રગટી, સાહેલડી !
જીવનનાં શ્રેય કેરી આવી ઘડી.
ચેતનનો યુગ આજ આવ્યો, સાહેલડી !

મુક્તિની મોરલી વાગે, સાહેલડી !
મોહનના મન્ત્ર મીઠા હૈયે ઠસે :
દીનોનાં દુઃખડાં ટાળ્યાં, સાહેલડી !
અમૃતની અંજલિ છાંટી જગે.
ચેતનનો યુગ આજ આવ્યો, સાહેલડી !

અંતરના ઓરિયા પૂરિયે, સાહેલડી !
ચેતનના ચાકડે ચિત્તડું ચડે :
કીર્તિનો ડંકો આજ વાગે, સાહેલડી !
ભારતના દેવને દુનિયા નમે.
ચેતનનો યુગ આજ આવ્યો, સાહેલડી !

યુગદેવ!

(ઢાળ : વ્રજરાજ! ત્હારી વાંસળીએ)

હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ :
 કંઇ ઊઘાડી ત્હેં અમ આંખડીઓ,
 યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.
 કંઇ ખીલાવી ત્હેં ઉર પાંખડીઓ,
 હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.

માત-મુક્તિના મન્ત્ર મધુરા,
 શીખવ્યા વગાડી વાંસળી, હો!
 યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.
 વધાવું ભરી ફૂલછાબડીઓ,
 હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.

મોહજાળ તિમિર મહીં એ
 ભૂલ્યાં હતાં સૈ વાટડીઓ,
 યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.
 અ ન્ધા ર વિ દા ર તો ચાં દ લિ યો,
 હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.

દુઃખે ડૂબેલાં બન્ધુ અને એ
દુઃખે ડૂબી'તી ગાવડીઓ,
યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.
તારી હેં અમ નાવડીઓ,
હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.

શાન્તિ નીતિના પાઠ ભણાવી
વરસાવી સુખ—વાદળીઓ,
યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.
વધાવું ભરી ફૂલછાબડીઓ,
હો યુગદેવ! પૂજું પાવડીઓ.

વિભુને વિનતિ

(ઢાળ : ઓધવજી ! સન્દેશો કહેજો શ્યામને)

ક્હાના ! કહિયે કષ્ટ પડયા કૈં કારમાં,
    દુઃખ દાવાનળથી દિલ દુભાય જો !
શોધું તોયે માર્ગ હજુ જડતો નથી,
    કેમ કરી વીતક સર્વે ભૂલાય જો !
                                        ક્હાના૦

દૂખી દુઃખ હરિયે માતા અમ ભારતી,
    ત્હેનાં કષ્ટ કહો કેમ કરી કપાય જો !
મોહન ! મીઠા મન્ત્ર જગે સંભળાવજો,
    પાછું ગૌરવ દેશ તણું પ્રસરાય જો !
                                        ક્હાના૦

ચરખાનાં ચેતન સઘળે ઉપજાવજો,
    તકલીનાં તીર તણા તત્વ ભણાય જો !
ભૂલ્યા જનને પન્થ પ્રભુ ! બતાવજો,
    કાઢો કંટક દુઃખ તણાં સુખ થાય જો !
                                        ક્હાના૦

卐 રા સ

કેસરિયા ચુન્દડી

(ઢાળ : સરોવરે પાણીડાં ગઇ'તી, સાહેલડી !)

કેસરીયા ચુન્દડી લાવો, વ્હાલમજી !
 કેસરિયા ચુન્દડી લાવો જી રે :
ઉરે છે કોડ લેવા લ્હાવો, વ્હાલમજી !
 ઉરે છે કોડ લેવા લ્હાવો જી રે.
 કેસરિયા૦

સરખી સાહેલી સર્વ સ્નેહે એ ઓઢતી,
 એમાં પડું છું હું તો ન્યારી જી રે :
વ્હાલમજી ! હેત હોય હૈયે તો આણજો,
 ઊંડી તે આશ એક ધારી જી રે.
 કેસરિયા૦

સરખી સાહેલડીઓ જાયે છે જંગમાં,
 જાગ્યું છે ઉર જાવા મ્હારું જી રે :
ત્હમે એ આવજો સૌ મિત્રોની સંગમાં,
 સૂનું શું લાગશે પ્યારું જી રે ?
 કેસરિયા૦

કાળજે કટારી લાગી માડીનાં દુઃખની,
 કેસરિયા ઉર આજ મ્હારું જી રે :
કેસરિયા ચુન્દડી લાવો, વ્હાલમજી !
 કેસરિયા ચુન્દડી પ્હેરું જી રે !
 કેસરિયા૦

કેસરિયાંના કોડ

(ઢાળ : સરોવરે પાણીડાં ગઇ'તી, સાહેલડી !)

કેસરિયાંના કોડ કૈં હૈયે, વ્હાલમજી !
યુધ્ધે ચઢીને જીત લેવી રે લોલ :
રણમાં રમીશું હો હેતે, વ્હાલમજી !
આવી છે તક જુઓ કેવી રે લોલ :
કેસરિયાંના કોડ

સાખી :

કોડીલા ! વિનવું વ્હાલથી, રહેવા આપની સાથ;
બન્ને ઝૂઝશું જુદ્ધમાં, સા'ય કરે રઘુનાથ.
જોગીનો જોગ કેવો જોયો, વ્હાલમજી !
પાયી પ્રીતેથી પ્રેમ-પ્યાલી રે લોલ :
ઉરનો રોગ આજ નાઠો, વ્હાલમજી !
ફેશન-ફંદેથી કેવી ટાળી રે લોલ.
કેસરિયાંના કો

સાખી :

ઉર ઉર દેશું પ્રેરણા, દઇને દિલનાં દાન;
કરશું જઇને સ્વર્ગમાં, સુર-સરિતા પાન.
યોગીનાં સૂત્ર કૈં સારાં વ્હાલમજી !
ગૂંથ્યા હૃદેમાં મ્હેં તો હેતે રે લોલ :
પ્યારા વતન કેરે કાજે, વ્હાલમજી !
જાતાં હૃદેમાં હર્ષ રેલે રે લોલ.

ભારતી-પૂજન

(ઢાળ : સીતારામનાં સન્તાન)

આવો સ્નેહીડાં રે લોલ !
ગાવો ગીતડાં રે લોલ !
પૂજિયે પ્રીતેથી માત ભારતી.

સાખી :

પૂજન કરતાં પ્રીતથી, રીઝે ભારત માત;
મેવા મધુરા સર્વને દે જનની સાક્ષાત.
ઘોળો કંકુડાં રે લોલ !
ગૂંથો ફૂલડાં રે લોલ !
પૂજિયે પ્રીતેથી માત ભારતી.

સાખી :

નન્દનવન એ વિશ્વનું, જગ-જીવાડણહાર;
પરને નિજનું આપતી, સૌની લે દરકાર.
આશા ઉરની રે લોલ !
પૂરે પ્રેમથી રે લોલ !
પૂજિયે પ્રીતેથી માત ભારતી.

સાખી :

કર્મભૂમિનાં આપણે સર્વ સુભાગી બાળ;
કરવા સેવા સ્નેહથી, સર્જ્યાં બન્યાં તત્કાળ.
કરો પ્રાર્થના રે લોલ !
ઝીલો ભાવના રે લોલ !
પૂજિયે પ્રીતેથી માત ભારતી.

મુક્તિને માર્ગે

(ઢાળ : નમે આભમાં અન્ધાર)

શહીદે જો સ્વર્ગ–વાટ, લીધી માત–મુક્તિ માટ;
ફૂલડે વધાવે દેવ દેવીઓ, હો રાજ !

સાખી :

ઉત્સવ સ્વર્ગે આદર્યો, કરવા વીર–સત્કાર,
દુંદુભિ કૈં વાગિયાં, દેવ તણે દરબાર.

અપ્સરા લે રત્ન–તાટ, કરે ચાંદલો લલાટ,
ફૂલડે વધાવે દેવ દેવીઓ, હો રાજ !

સાખી :

કાયર સૌ કંપી ગયા, જોઇ અનુપમ ત્યાગ,
સ્વદેશ–સેવા શીખવે, ભારત–વીરલા ! જાગ.

કરો શીદને ઉચાટ ? અહો વીર કેરી વાટ;
ફૂલડે વધાવે દેવ દેવીઓ, હો રાજ !

સાખી :

શોણિત સ્નેહે છાંટજો, હસતું રાખી મુખ;
કાયર બનીને માતની, લજવો નહિ કો કૂખ.

ઘડો ઉરમાં શા ઘાટ? પોઢયા કેમ ઢાળી પાટ?
મૈયાની મુક્તિ માટ સંચરો, હો રાજ!

સાખી :

ચેતન પ્રગટયું પ્રાણમાં, ઘર ઘર ગીત ગવાય;
આત્મા રીઝે વીરનો, ઉર ઉલ્લાસ છવાય.

પાળોને બોલ એના પ્રીતથી, હો રાજ!
ટાળોને માત-દુઃખ નેહથી, હો રાજ!

21725

શૂરાં બનો

(ઢાળ : નિંદર ભરી રે ગુલાલે ભરી)

શૂરાં બનો રે, હો ! શૂરાં બનો;
ગુર્જરીનાં બાળ ! સૌ શૂરાં બનો.

ગુર્જરી છે વીરભૂમિ વીરોથી શોભતી;
વીરતાના મન્ત્ર શીખી એને નમો :
ગુર્જરીનાં બાળ ! સૌ શૂરાં બનો.

ગુર્જરીને આંગણે દેવોના વાસ છે;
વીરતાના ખેલ ખેલી સૌને ગમો :
ગુર્જરીનાં બાળ ! સૌ શૂરાં બનો.

ગુર્જરી છે ગુણવંતી પોષે છે પ્રેમથી;
માડીનાં દુઃખ સહુ ટાળી રહો :
ગુર્જરીનાં બાળ ! સૌ શૂરાં બનો.

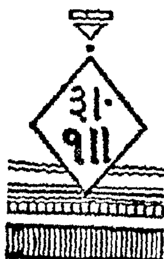
સેવાના પાઠ શીખો અંતરના હેતથી;
દુઃખીની દાઝ દિલ માંહી ધરો :
ગુર્જરીનાં બાળ ! સૌ શૂરાં બનો.

નુતન
સંગીત

બારાખડી

સ્હેલાઈથી સંગીત શીખવા

માટે

નુતન સંગીત બારાખડી

ઉત્તમ પુસ્તક

છે.

લખોઃ—એન. એમ. ઠક્કરની કું.

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ ૨.

" રણરસિયાંના રાસ "

— મળેલા કેટલાક અભિપ્રાયો —

ન્હાનાં ન્હનાં એકાવન રાસ–ગીતોનો આ સંગ્રહ રાષ્ટ્રભાવનાથી ભરચક છે. ઘણાં ગીતોના ઢાળ લોકપ્રચલિત પસંદ થયા છે. અને શૈલી તથા શબ્દોની સરળતા સારી જળવાઇ છે.

—શ્રી. કેશવલાલ હ. શેઠ.

રાસના શોખીનોને આ પુસ્તક પસંદ પડ્યા વગર નહિજ રહે.

—" નવગુજરાત "

આપણા રાસ સાહિત્યમાં આ પુસ્તકથી ઉપયોગી ઉમેરો થયો છે.

—" શ્રીબોધ "

'ગુર્જરી' જેવાં ગીતો પ્રસંગોચિત કરતાં પણ વધારે ઉપયોગી છે.

—શ્રી. વિદ્યાબ્હેન નીલકંઠ.

રાષ્ટ્રોત્સવમાં ગવાય એવા રાસનો આ સંગ્રહ–" ગુજરાતી "

હાલની ગુજરાતણો રણરસિક બની છે એટલે ત્હમારૂં ' રણરસિયાંના રાસ ' એમને જરૂર પસંદ પડશે.—શ્રી. સૌ. લીલાવતી મુનશી.

ત્હમારા રાસમાં સરળતા એ મ્હોટો ગુણ વિશેષ છે.

શ્રી. જનાર્દન પ્રભાસ્કર.

પ્રત્યેક ગુર્જર સુન્દરીના ગૃહમાં આવા રાસો હોવા જોઇએ.

" સન્દેશ "

ઢાળો ઘણા ખરા જાણીતા, મધુર અને મહાકવિ શ્રી. ન્હાનાલાલ કવિના રાસની લીટીઓથી નિર્દિષ્ટ વળી દરેક રાસ ટૂંકો કડીઓ પણ (કેટલીક તપાસી જોતાં) તાલબદ્ધ જણાઇ છે. છપાઇ વિ. પણ સારાં છે. શ્રી. સૌ. શાન્તાબ્હેન બરફીવાળા.

આ રાસસંગ્રહ ગુજરાતની ગરવી રાસપ્રિય બ્હેનોને અત્યંત ગમી જાય અને તેઓ એનો ઉપયોગ પોતાના હવે પછીના રાસોત્સવોમાં છૂટથી કરે તો અમને જરાય આશ્ચર્ય નહિ થાય. —" ગુણસુન્દરી "

રાસના જાણીતા ઢાળો, સુકોમળ શબ્દાવલિ અને અણીશુદ્ધ તાલમાપ એ તેમાંના રાસોના ગુણો છે. —" પ્રજાબન્ધુ "

નવયુગની ભાવનાઓનું દર્શન કરાવતા હૃદય-હૃદય વીરતાનાં
છાંટણાં છાંટતા એકાવન રાસનો સંગ્રહ.

"રણરસિયાંના રાસ"

(શ્રી. મંજુલાલ મજમુંદારના પ્રવેશક સહિત)

લેખક અને પ્રકાશક:

મૂળજીભાઇ પીતામ્બરદાસ શાહ.

મૂલ્ય: છ આના.

મળવાનાં ઠેકાણાં:

ધી જનરલ બૂક ડીપો,
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઇ નં. ૨

એન. એમ. ઠક્કરની કું:
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઇ નં. ૨

અને

એમ. પી. શાહની કું.
રાવપુરા: ટાવર નજીક: વડોદરા.

અને જાણીતા બૂકસેલરો.